

se na primer lahko ljudje prostovoljno z gradivom »mrežili« tudi na družbenih omrežjih s tem, da so uporabljali enotni »ključnik« #dekade80.

Vesna Sirk

**Iskra Iveljić: *Anatomija jedne velikaške porodice: Rauchovi*
Zagreb: Filozofski fakultet Press, 2014, 312 strani**

Novi viri, nova spoznanja, nova monografija, preizkušen recept, bi lahko rekli ob prebiranju monografije prof. dr. Iskre Iveljić *Anatomija jedne velikaške porodice: Rauchovi*. Knjigo, izdano leta 2014 v založbi Filozofske fakultete Univerze v Zagrebu, je napisala univerzitetna profesorica, ki se raziskovalno ukvarja s hrvaško zgodovino devetnajstega stoletja, natančneje s širokim spektrom vprašanj, ki določujejo proces modernizacije, pri čemer imam v mislih vlogo gospodarske elite. Geografsko se osredotoča na Hrvaško, vendar izhaja z gledišča povezanosti srednjeevropskega prostora, ki ga uokvirja z mejami habsburške monarhije. Kot agenti kulturnega transferja in oblikovanja lokalnih rešitev nastopajo meščani, nova vrhnja plast družbe v nastajanju in notranjem obnavljanju. Vpogled v notranje dogajanje nastajanja hrvaške ekonomske elite, meščanstva po premoženju, ponuja obsežna in odlično napisana knjiga *Očeti sinovi: Privredna elita Zagreba u drugoj polovici 19. stoljeća* (2007), pri tem pa posega tudi v slovenski prostor.

Podoben recept kot pri svoji prejšnji knjigi o gospodarski eliti – kombinacija poslovnega življenja, profesionalnega udejstvovanja, družbenega udejstvovanja, oblikovanja samopodobe, vloge žensk – je uporabila v študiji o plemiških družini Rauchovih, ki so zaznamovali hrvaško zgodovino, kljub temu pa so bili kot drugo plemstvo potisnjeni na rob zgodovinskega spomina. To in njen interes za proučevanje vloge elit v družbi, predvsem v 19. stoletju in prvi polovici 20. stoletja na Hrvaškem, je bila motivacija za pripravo te monografije. Prvi korak v študiji je bil narejen z objavo spominov Pavla Raucha 2009, napisanih 1928. Po spletu okoliščin, ki niso povsem razjasnjene, so se njegovi spomini ohranili v zbirki Ivana Ulčnika, zbiratelja gradiva, predvsem fotografij o Zagrebu. Spomini, napisani za javnost, so bili do objave shranjeni v Državnem arhivu v Zagrebu. Za objavo je zaslužna skupina s prof. Iveljićevo na čelu, ki je nadaljevala z raziskavo, s ciljem pridobiti vpogled v samorazumevanje Pavla Raucha za njegovo politično udejstvovanje, posredno pa tudi družine Rauch.

Avtorica v predgovoru opozarja, da je priprava takšne študije za družino, ki jo je treba spremljati skozi več stoletij, ob tem pa biti sposoben brati vire v različnih jezikih in pisavah ter obenem preverjati nasprotujoče si biografske podatke, zahtevna naloga, potrebna pa je tudi iznajdljivost. Del vrzeli, ki je nastala zaradi nedostopnosti gradiva, je morala nadomestiti z ustnimi viri.

Rauchovi so se preselili na ozemlje Ogrske (Sedmograško) sredi 16. stoletja, stoletje pozneje se omenjajo že na Hrvaškem, s spretno ženitveno politiko pa jim je sredi 18. stoletja uspel vzpon med velikaše. Politični zenit pa dosežejo z izborom dveh pripadnikov družine (Levina in Pavla Raucha) za hrvaškega bana. Priložnost sta dobila v prelomnem obdobju hrvaške zgodovine; prvi po podpisu nagodbe, drugi pa v obdobju od aneksijske krize do veleizdajalskega procesa. Zaradi svojih političnih udejstvanj sta sodobnikom predstavljala sinonim nasprotnikov narodnega gibanja in nasploh kot neuspešna politika, ki sta bila zaradi tega prisiljena zapustiti funkcijo. O njunih motivih in ravnanju je malo znanega, zato je avtorica z natančno analizo raznovrstnega gradiva želela predstaviti motive za njuno ravnanje ter širše, družino predstaviti kot tipično velikaško družino, ki je hrepenela po ugledu, vplivu v družbi, sploh po letu

1848, ko je zemljiška odveza globoko zarezala v njihovo gospodarsko moč. Na to namiguje tudi naslov knjige – razumeti motive, s tem pa tudi spodbuditi interes za raziskave plemstva, torej preseči nacionalistične stereotipe o plemstvu.

V knjigi je precej pozornosti namenjene njihovim interesom za gospodarska vprašanja in njihovim članstvom v gospodarskih združenjih, prizadevanjem za realizacijo velikopoteznih projektov, ki so večino nasedli, bodisi zaradi objektivnih težav bodisi zaradi obtožb o koruptivnem ravnanju.

Pomemben del njihovega vzpona je povezan z njihovo preiščeno ženi-tveno politiko. Avtorica poudarja, da omožene članice v družino niso prinesle samo premoženja in vpliva, marveč so družino trdno vključile v vrhno plast hrvaškega plemstva, pri tem pa so vplivale na svoje može. Središče njihovega udejstvovanja je bila skrb za družino in organizacija družbenih dogodkov, torej oblikovanje javne podobe o družini v višji družbi.

Študija, ki je pilotska za vprašanje hrvaškega plemstva, posega na različna področja in pokaže vlogo plemstva v družbi, predvsem v času modernizacije, ko plemstvo na splošno izgublja nevidni spopad z meščanstvom na ekonomskem področju, počasneje pa tudi na političnem področju, zato se tudi plemstvo prilagaja družbenim silnicam, hkrati pa želi ohraniti samopredstavo odličniškega razreda.

Željko Oset

Aleksandra Gačić: *Bogumil Vošnjak. Politik in diplomat* Ljubljana: Jutro, 2017, 430 strani

Slovenska zgodovinarica Aleksandra Gačić v politični biografiji Bogumila Vošnjaka obravnava vsestransko politično udejstvovanje diplomata, pravnika in politika, ki je pustil izrazit pečat v ključnih zgodovinskih trenutkih slovenskega naroda kakor tudi pri tlakovanju poti za skupno jugoslovansko državo, ki je nastala po veliki vojni.

S pričujočim delom Gačićeva prispeva pomemben kamenček v mozaik političnih biografij velikih Slovencev, ki so nastale v preteklem desetletju. V slovenskem zgodovino-pisju biografije v zadnjem času doživljajo velik razcvet, saj nudijo zanimiv vpogled tako v zgodovinska obdobja, v katerih so njihovi protagonisti delovali, kakor tudi v njihovo življenje, odnose, razmišljanja ... Vošnjak vsekakor ni »tujec« slovenskemu zgodovino-pisju. Knjiga temelji na analizi tako domače in tuje znanstvene kakor tudi spominske literature. Tukaj je vredno opozoriti na Vošnjakove objavljene spomine na obdobje velike vojne in desetletje v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Prav tako pa je treba opozoriti na Vošnjakov dnevnik iz obdobja velike vojne, ki ga je za objavo pred več kot dvajsetimi leti pripravil Vladimir Kološa in ga hrani Arhiv Republike Slovenije. Ta dnevnik prikazuje Vošnjakova razmišljanja med februarjem 1915 in aprilom 1918, ko se je zbližal z Jugoslovanskim odborom in se preselil iz monarhije. V tem času je kot edini predstavnik Slovencev sodeloval pri pripravi Krfske deklaracije in opozarjal velesile na negotovo prihodnost jugoslovanskih narodov, kar ga je med veliko vojno pripeljalo v ZDA. Prav tako pa monografija temelji na analizi številnih Vošnjakovih razprav in časniškega gradiva, ki je izhajalo na Slovenskem, v zamejstvu in emigraciji.

Velika kakovost monografije leži v celovitem in akribičnem študiju neprecenljivega primarnega arhivskega gradiva. Arhiv Republike Slovenije hrani 9 tekočih metrov ali 73 fasciklov Vošnjakove arhivske zapuščine v osebni fondu z oznako SI AS 1039. Gradivo se nanaša predvsem na obdobje velike vojne in tja do druge svetovne vojne. Vsebuje tako imenovano Vošnjakovo »familiarijo« –